

GLYPTOCHELONE SUYCKERBUYKI (Ubaghs)

E. M. KRUYTZER

(Natuurhistorisch Museum, Maastricht)

Chelonia Suyckerbuykii U b a g h s 1879, p. 249
pl. VI en VII.

Glyptochelone Dollo 1903, p. 838.

Glyptochelone suyckerbuyki U b a g h s, L.
Dollo 1909, p. 104.

Le 30 juillet 1955 les ouvriers de la carrière „Kalkmergelmaatschappij St. Pietersberg” découvrirent dans la couche supérieure de la marne de la Montagne de St Pierre près de Maastricht (zone-Lockhartia du Md sup., Hofker 1955) des os et des fragments d'écussons, qui se trouvaient appartenir à la tortue marine *Glyptochelone suyckerbuyki* (Ubaghs). La machine, qui avait enlevé l'assise supérieure, avait détruit la carapace. Il n'en restait que la pygale et les dernières trois pièces neurales s. vertébrales de la ligne médiane et beaucoup de fragments des pièces costales et des pièces marginales. Du plastron ont été conservés les deux hypoplastrons (fig. 1) et des fragments des deux hyoplastrons. Les caractères spécifiques, qui distinguent la *Glyptochelone* de la tortue de Hoffmann, ce sont les ornements ou vermiculations de la surface de toutes les pièces dont se composent la carapace et le plastron.

C'est une chance extraordinaire que la ceinture scapulaire, inconnue jusqu'ici, ait été trouvée presque tout entière. Ce n'est que le coracoid gauche qui manque. Le coracoid droit est reproduit dans la fig. 2. La ceinture scapulaire a la forme de celle d'*Allopleuron hoffmanni*, mais elle est plus petite et moins épaisse. Le coracoid a une longueur de 16,5 cm. Enfin il y avait encore un fragment d'une vertèbre caudale. Tous ces objets se trouvent dans le Musée d'Histoire Naturelle de Maastricht (no 4548).

Deze schildpad werd als nieuwe soort beschreven door Casimir Ubaghs in 1879 op grond van de vondst van een bijna compleet pantser in 1877 in de buurt van Valkenburg, doch het eerst gevonden stuk van dit reptiel, een plaat uit de mediane rij van het rugschild, werd reeds in 1875 door hem aangeboden aan de leden van de Société Géologique de Belgique. Deze plaat, een neurale, vertoonde aan de bovenzijde radiaal verloopende groeven en lijsten. Een dergelijke versiering had men nog nooit aangetroffen bij de bekende schildpad van Hoffmann en volgens Ubaghs had men hier te doen met een nieuwe schildpad uit het Krijt van Maastricht. De leden van de Société Géologique maanden tot voorzichtigheid. Men kan zich de vreugde van Ubaghs voorstellen, toen hij enige jaren later een compleet rugschild en een bijna compleet buikschild in handen kreeg, waarvan de platen alle dezelfde versieringen vertoonden.

Toen was er geen twijfel meer mogelijk. Bovendien week het buikschild in vorm af van dat van *Allopleuron (Chelonia) hoffmanni*. Ubaghs benoemde de nieuwe soort naar Mr Guillaume Suyckerbuyck, „généreux amateur des Sciences Naturelles”, die het stuk kocht en het ten geschenke gaf aan het Koninklijk Museum van Natuurlijke Historie te Brussel (thans Kon. Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen). Dollo maakte er in 1903 een nieuw genus van, *Glyptochelone* (Gr. *gluptos* = gegroefd). De bovengenoemde neurale plaat, het eerste bewijsstuk, prijkt thans in het Brussels Museum als historisch stuk onder de schildpad van De Suyck (Suyckerbuyck heeft zijn naam later veranderd in De Suyck) en men vermeldt er tevens bij, dat dit eerste stuk gevonden is in België (bij Nederlanden).

In Brussel is nog een tweede exemplaar van deze schildpad, gevonden in 1899 in de Assise de Spiennes (Henegouwen), doch deze is veel kleiner dan het prachtige exemplaar van Ubaghs. Wel bezit de schildpad van Spiennes een bijna volledige bekkengordel. Bij beide ontbreekt de schoudergordel. De schildpad van Ubaghs heeft nog twee staartwervels, die in de beschrijving van Ubaghs niet genoemd worden.

In de Nederlandse musea zijn, voor zover mij bekend, slechts enkele stukken aanwezig. In het Palaeontologisch-Mineralogisch Kabinet van Teyler's Stichting bevindt zich een plaat uit het rugschild en in het Natuurhistorisch Museum van Maastricht bevinden zich twee fragmenten van de hyoplastra van het buikschild.

Op 30 Juli 1955 stootten de werklieden van de „Kalkmergelmaatschappij St Pietersberg” — een groeve gelegen aan de West-zijde van de St Pietersberg — op enkele beenderen en schilden, die bij nader onderzoek bleken toe te behoren aan de zeldzaam voorkomende *Glyptochelone suyckerbuyki*. De bulldozer, die de deklaag had verwijderd, had het rugschild voor een groot gedeelte vernield. Dank zij de voorschriften van de directeur der maatschappij, de heer W. E. H. Janssen, staakten de arbeiders onmiddellijk het werk en werd het museum te Maastricht gewaarschuwd. Al de stukken bevonden zich vlak onder de deklaag, dus in de bovenste mergellaag (Lockhartia-zone, boven Md; Hofker 1955).

Gevonden zijn: van het rugschild (carapax) het pygale en drie aansluitende neuralia; verder

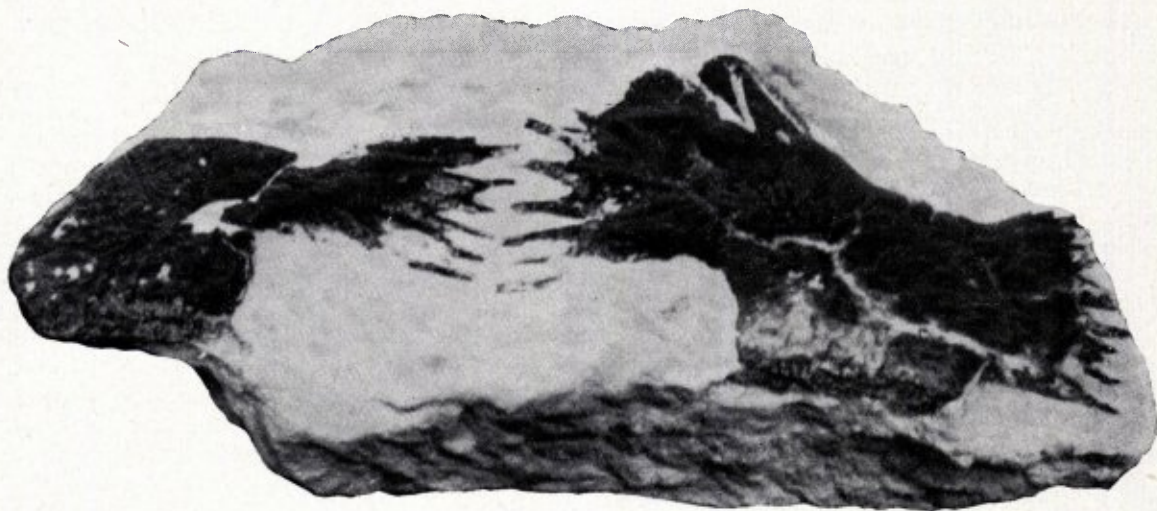

Fig. 1. *Glyptochelone suyerbyki* (Ubaghs)
Les hypoplastrons; la largeur $\times 1/5$ (foto R. Innemée)

talrijke fragmenten van costalia en marginalia. Van het buikschild (plastron) twee grote stukken van de beide hypoplastra (fig. 1) en fragmenten van de twee hyoplastra. Verder een fragment van een staartwervel en een bijna complete schoudergordel; slechts het linker coracoid ontbreekt. De vondst van de schoudergordel mag wel heel gelukkig genoemd worden, daar deze tot nu niet gevonden was.

Wanneer wij het rugschild van *Glyptochelone suyerbyki* vergelijken met dat van *Allopleuron hofmanni*, dan zien wij — buiten de reeds genoemde karakteristieke versieringen van het pantser — twee punten van verschil: de carapax van de eerste is meer gewelfd dan die van de tweede, die echter een kiel bezit, die bij de eerste ontbreekt. *Allopleuron* was een pelagisch dier, *Glyptochelone* hield zich op in de buurt van de kust. Het pygale en de achterste neuralia van de pas gevonden schildpad van De Suyck hebben in de mediaanlijn een lijstvormige versterking, die ook aanwezig is bij de exemplaren van Brussel.

De hypoplastra bezitten lange vingervormige uitsteeksels, die bijna in elkaar grijpen, zoals op de figuur duidelijk te zien is. Ook de hyoplastra bezitten deze. Faujas Saint Fond heeft in zijn bekend werk „Histoire Naturelle de la Montagne de Saint Pierre” reeds een dergelijk stuk beschreven en afgebeeld (Pl. XVI), doch hij beschouwde het als een stuk uit de kroon van

het gewei van een elandachtig dier. Dit stuk bevindt zich te Parijs.

De typische versieringen van de platen van rug- en buikschild — lijsten en groeven op de neuralia radiaal verlopend en op de andere platen meer onregelmatig — door Ubaghs „vermiculations” genoemd, komen bij geen andere mariene schildpad voor. Wel vindt men dergelijke versieringen, hoewel niet zo’n diepe groeven en hoge lijsten, bij recente en fossiele *Tryonyx*, rivierschildpadden zonder hoornplaten, en bij enkele zoetwaterschildpadden met hoornplaten, o.a. bij *Chelonia scripta* uit het Oosten der Ver. Staten.

De schoudergordel bestaat links en rechts uit

Fig. 2. *Glyptochelone suyerbyki* (Ubaghs)
Le coracoid droit; vue ventrale, la longueur $\times 1/3$
(foto R. Innemée).

de drie bekende delen, scapula, processus acromialis en coracoid, en heeft dezelfde vorm als die van *Allopleuron*. Het coracoid (fig. 2) is zelfs veel kleiner dan dat van *Allopleuron*; het heeft een lengte van 16,5 cm, terwijl het volledige linker coracoid van de *Allopleuron* te Maastricht een lengte heeft van 32 cm.

Een woord van dank aan directeur en arbeiders van de „Kalkmergelmaatschappij St Pietersberg” voor de goede zorgen en hulp, verleend bij het verzamelen van de stukken. Al deze stukken bevinden zich in het Natuurhistorisch Museum te Maastricht (St. 4548).

Literatuur.

- Dollo, L. Sur l'évolution des Chéloniens marins (Considérations bionomiques et phylogéniques). Bull. Acad. roy. Belg., 1903, pp 801—850.
- The fossil vertebrates of Belgium. Annals New York Acad. Sci. vol. XIX 4, Part I, 1909, pp 99—119.
- Les vertébrés vivants et fossiles du Musée royal d'Histoire naturelle de Bruxelles. Congrès géolog. intern. Belgique 1922, Excursion, D 1.
- Faujas Saint Fond, B. Histoire Naturelle de la Montagne de Saint Pierre. Paris 1799.
- Hofker, J. Datering van fossielen door middel van Foraminiferen, II. Natuurhist. Maandblad, jrg 44, no 9—10, 1955.
- Ubaghs, C. Description de quelques grands vertébrés dans la craie supérieure de Maastricht (in: Description géologique et paléontologique du sol du Limbourg. Ruremonde 1879).

DE STRIJD OM HET BEZIT VAN DE SCHILDPAD VAN DE SUYCK

door
W. MINIS-VAN DE GEIJN
(Maastricht)

In het voorjaar van 1877 werd door een blokbreker in een groeve te Berg en Terblijt een schildpad gevonden. Het grote schild was ook in de ogen van de werkman iets bijzonders en het lag voor de hand dat hij van deze merkwaardige vondst melding maakte aan de geleerde dorpskapelaan, niemand minder dan de latere rijksarchivaris Jos. Habets.

Ofschoon de paleontologie in het geheel niet tot diens studierichting behoorde pleit het voor de allround belangstelling van de kapelaan, dat hij na raadpleging van de enige monographie over fossiele schildpadden van Dr Winkler het gevonden skelet als „nog niet beschreven” determineerde en al droomde van een „*Chelonia Falcoburgensis*”.

Hij wilde de spectaculaire vondst voor de wetenschap veilig stellen en nam daartoe in onderstaand schrijven van 10 Maart¹⁾ zijn toevlucht tot zijn limburgse vriend in den Haag, Jhr Victor de Stuers, referendaris van de Afdeling Kunsten en Wetenschappen van het Departement van Binnenlandse Zaken.

Weledele Heer en Vriend,

Voorgisteren werd in onze mergelgroeven eene ontdekking gedaan van bijzonder gewicht voor de natuurkundige wetenschap.

Een der bergwerkers stiet onder het breken en zagen der mergelblokken op de overblijfsels van een monstrueuze dier, dat mij toeschijnt tot het genre der schildpadden te behoren. De groote schelp die het dekt meet ongeveer 1½ meter en is ongeveer een derde breed. Het hoofd ontbreekt. In plaats van poten schijnt het exemplaar voorzien te zijn geweest van zwemvinnen(?) Ongelukkig heeft het exemplaar veel geleden bij het onhandig uitbreken. Het is in meerdere stukken gezaagd, die men eventueel aan elkaar kan passen.

Indien de regeering het gevonden voorwerp, dat aan eenen armen bergwerker behoort wil koopen voor hare museën, ben ik bereid haar ter hand te zijn. Maar er dient dan volgens mijne bescheiden mening een zaakkenner hier naar toe gezonden te worden, opdat men geen kat in den zak zal koopen. Het spreekt vanzelf dat de zaak haast heeft, anders zullen liefhebbers de vondst opkopen.

In aller haast en ij

Uw genegen dienaar en vriend
(w.g.) JOS HABETS
Kapelaan.

Bergh Terblijt
10 Maart '77.

P.S. I.

Ik vraag verschooning dat ik uwe tusschenkomst inroep in zaken die niet behooren tot uw departement. Maar ik weet niet aan wie anders mij te adresseren. Zorg spoedig want mij dunkt dat de zaak van gewicht kan zijn.

P.S. II.

Ik ben te Maastricht en heb het werk gaan inzien van Dr Winckler: Les tortues fossiles du Musée Teyler etc. Celle de Bergh Terblijt n'y est pas; la forme est toute varié avec celle de la collection Camper, mais parait avoir la même grandeur. Zou het niet goed zijn dat de stad Maastricht onze *Chelonia Falcoburgensis* aankocht?

Maastricht 11 Maart '77

¹⁾ Afschriften van deze brieven werden mij welwillend ter beschikking gesteld door de heer P. J. van de Velde, de huidige directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.